

Útmutató

A LEADER Helyi Vidékfejlesztési Stratégia 2011. évi felülvizsgálatához

Tartalom

Útmutató	1
A LEADER Helyi Vidékfejlesztési Stratégia 2011. évi felülvizsgálatához	1
Bevezető	3
Az útmutató felépítése	4
Alapelvek	4
A HVS felülvizsgálat folyamatának lépései	5
A HVS struktúrája	6
A HVS tartalmi egységeire vonatkozó útmutatás	6
1. Vezetői összefoglaló	6
1.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe	6
1.2 Főbb célkitűzések	6
1.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja	6
1.4 A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők	7
1.5 A HVS felülvizsgálat során elfogadott módosítások	7
2 Helyzetelemzés	7
2.1 A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése	7
2.2 A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség	7
2.3 A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése	7
2.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága	8
2.5 SWOT elemzés	8
3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia	9
3.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe	9
3.2 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez	10
3.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései	10
3.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia intézkedései	10
3.5 Forrásallokáció	13
4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiával kapcsolatos intézkedések	14
4.1 Nyilvánossági intézkedések, projektötlet-gyűjtés	14
4.2 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia végrehajtása	14

5	Mellékletek	15
5.1	A HVS felülvizsgálat során végzett tevékenységek	15
5.2	Pénzügyi táblázatok, forrásallokáció	15
5.3	A nyilvánossági intézkedésekre vonatkozó igazoló dokumentumok	15
5.4	Térképek (a térség természeti, egyéb adottságait bemutató térképek)	15
5.5	Táblázatok (statisztikai adatok összefoglaló táblázatai)	15
5.6	A térségre vonatkozó egyéb stratégiák listája	15
5.7	Fenntarthatósági alapelvek	15
	A HVS-ben megjelenő társadalmi szempontok, kritériumok	17

Bevezető

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program keretében készülő Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák (HVS) elsődleges célja a helyi fejlesztési igények felmérése és azokra olyan válaszok megfogalmazása, melyek hozzájárulnak a vidék sajátosságainak megfelelő fejlesztéshez, valamint elősegítik a LEADER és egyéb források hatékony felhasználását.

A HVS végrehajtása során elért eredmények, az országban, és a világban zajló társadalmi és gazdasági folyamatok szükségessé teszik a HVS rendszeres felülvizsgálatát. Ez kiterjedhet a főbb célokra, valamint az intézkedésekre.

A HVS időszakos felülvizsgálata, frissítése biztosítja, hogy az, az adott LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett térség folyamatosan változó fejlesztési igényeit valóban tükröző alapidokumentum legyen. Továbbá hozzájárulhat a LEADER program 2007-2013 programozási időszakon átnyúló folytatásának megalapozásához is.

Az útmutató célja, hogy a HVS tervezés és felülvizsgálat tartalmi elemeit, követelményeit, a HVS struktúráján keresztül mutassa be.

Reményeink szerint a HVS felülvizsgálata a LEADER program végrehajtás sikerének fontos részévé válhat. Ehhez kívánunk türelmet, lelkesedést, és hatékony munkát, melyhez a magunk részéről szakmai támogatással és képzésekkel járulunk hozzá.

Üdvözlettel,

Az ÚMVP Irányító Hatósága

Az útmutató felépítése

Az útmutató az alapelvek és a HVS struktúrájának rövid ismertetése után a HVS tartalmi elemeivel kapcsolatos főbb követelményeket mutatja be, amely dokumentumokat az Irányító Hatóság számára meg kell küldeni. Az egyes fejezetekben rögzített kritériumokat a HVS felülvizsgálata során be kell tartani.

A HVS felülvizsgálat részei:

- Vezetői összefoglaló
- Helyzetelemzés
- HVS
- A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiával kapcsolatos intézkedések
- Mellékletek

A Vezetői összefoglalót követő első fő fejezet a helyzetelemzéssel foglalkozik. A fejezet ismerteti a HVS felülvizsgálatot indokló tényezőket, változásokat, valamint röviden kitér a HVS végrehajtása során elért eredményekre. Ezt követi a LEADER HACS területének bemutatása társadalmi, gazdasági, és természeti erőforrásainak, az ezekhez kapcsolódó főbb kihívásoknak az ismertetése, amely kiegészül a LEADER HACS és partnerei helyi vidékfejlesztésben játszott szerepének rövid ismertetésével. A Helyzetelemzés fejezetet záró SWOT elemzés alapján fogalmazható meg a következő fejezetben szereplő jövőkép, a fő célkitűzések, az intézkedések, valamint a hozzájuk rendelt források.

A HVS-ben fontos kitérni a tervezéshez/felülvizsgálathoz kapcsolódó nyilvánossági és végrehajtási intézkedésekre, amelyek bemutatása bizonyítja a stratégia helyi támogatottságát.

A Mellékletek tartalmazzák a HVS felülvizsgálat során végzett tevékenységek ismertetését, a részletes pénzügyi táblázatokat, összefoglalókat, a térségre vonatkozó egyéb stratégiák listáját, valamint a nyilvánossági intézkedéseket igazoló dokumentumokat.

Alapelvek

A HVS felülvizsgálat, illetve a HVS megvalósítását is támogatják, vezérik az alább ismertetett alapelvek.

- A nyilvánosság biztosítja a helyi szereplők részvételét a felülvizsgálatban, valamint azt, hogy a HVS valóban a helyi igényeket tükröző fejlesztéseket megalapozó, megfelelő helyi támogatottsággal bíró dokumentum legyen.
- Az integrált és területalapú szemlélettel elérhető, hogy a térségben megjelenő különböző fejlesztési igényeket - egy fő cél, a HVS-ben felvázolt jövőképhez való viszonyukban - egymást támogató módon lehessen felvázolni.
- A fenntarthatóság elvének figyelembe vételével elérhető, hogy a HVS-ben megfogalmazott fejlesztési céloknak megfelelő projektek megvalósulása a térség gazdaságának alapjául szolgáló természeti és társadalmi erőforrások, lehetőségek megőrzését és hosszabb távú fejlesztését

eredményezzék. A fenntarthatóság alapja, hogy a térségben a társadalmi, természeti, és gazdasági erőforrások kiegyensúlyozott fejlesztése valósuljon meg.

- A társadalmi integráció és az esélyegyenlőség elvének figyelembe vétele a fenntarthatóság társadalmi pillérét teremti meg. Az esélyegyenlőség biztosítása azt jelenti, hogy az egyenlő bánásmód, a diszkrimináció tilalmának szigorú betartásán túl, azon egyének és csoportok esetében, melyek adott élethelyzetben, meghatározott tekintetben és periódusban, hátrányos helyzetben vannak, alkalmazható az előnyben részesítés, az esélyteremtés eszköze.

A HVS felülvizsgálat folyamatának lépései

A HVS felülvizsgálatra két szakaszban kerül sor.

1. szakasz

A HACS-ok számára a HVS általános felülvizsgálatára a 2011.02.07. – 2011.03.18. közötti időszak áll rendelkezésre az alábbiak szerint.

2011.02.07. – 2011.02.20.:	HVS általános felülvizsgálat indító megbeszélés. A tervezői csoport kijelölése.
2011.02.15-ig.:	HVS általános felülvizsgálat és projekt ötlet gyűjtés meghirdetése.
2011.02.15. – 2011.03.04.:	Fórumok tartása. A HVS jövőképe, célkitűzései, intézkedései. Projektötlet-gyűjtés.
2011.03.07. – 2011.03.11.:	HVS dokumentum véglegesítése (tervezői csoport) és jóváhagyása (HACS általi jóváhagyás).
2011. 03.16. –2011.03.18.:	HVS dokumentum IH-hoz való benyújtása elektronikus formában.

2. szakasz

Projektötletek jóváhagyása, célterület tervezés:

2011.03.11. – 2011.03.27.:	Tervezői csoport és HACS döntés a beérkezett projektötletekről. HPME katalógus összeállításának megkezdése .
2011.03.28. – 2011.04.20.:	HPME katalógus véglegesítés. IH egyeztetés. HPME katalógus jóváhagyása. HPME-k IIER-ben rögzítése. HPME katalógus Excel formában való benyújtása az IH-hoz
2011.04.30.:	HPME katalógus megjelenése a LEADER rendelet alapján kiírt Pályázati Felhívásban.
2011.06.30. – 07.30.:	LEADER pályázatok tervezett benyújtása (a LEADER rendelet hatályba lépését követő 60 napot követően)

A HVS struktúrája

A HVS az alábbi három alapvető szintre tagolható. A HVS a célterületek tervezésének, felülvizsgálatának alapja.

HVS	I.	JÖVŐKÉP									
	II. CÉLKITŰZÉSEK	A		B			C				D
	III. INTÉZKEDÉSEK (HPME)	A1.	A2.	B1.	B2.	B3	C1	C2	C3	C4	D1
Célterületek (IIER-ben)		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

A HVS tartalmi egységeire vonatkozó útmutatás

1. Vezetői összefoglaló

A Vezetői összefoglaló a HVS felülvizsgálati folyamatának és tartalmának rövid összegzése. Felidézi a HVS-hez megfogalmazott Jövőképet, majd röviden indokolja a felülvizsgálat szükségességét, az eredeti HVS-hez képest történt főbb változásokat. Ezt követi a fő célkitűzések felsorolása, majd az intézkedések felsorolása, annak megjelölésével, hogy ezek közül mennyi kis értékű, illetve komplex fejlesztésre irányuló.

A Vezetői összefoglaló az a fejezet, amelynek véglegesítése csak a többi fejezet megírásának befejezése után történik.

Terjedelme: legfeljebb 2 oldal.

Az alábbi információt tartalmazza.

1.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

A HVS Jövőképe egy olyan célállapot, amely a térség legfontosabb kihívásaira adott válaszok alapján fogalmazható meg, és amelyre a HVS megvalósítása során a Helyi Akciócsoport és a helyi szereplők folyamatosan törekednek.

1.2 Főbb célkitűzések

A Főbb célkitűzések a Jövőképben már utalás szintjén megjelennek és a térségben lévő főbb kihívásokra adott válaszokat általánosan fogalmazzák meg..

1.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja

A HVS felülvizsgálat indoka a helyi, hazai, és globális gazdasági és társadalmi környezetben bekövetkezett folyamatok, valamint a HVS végrehajtásának előrehaladása és a HVS által a felülvizsgálatig elért eredmények. A HVS felülvizsgálat célja, hogy az említett változásokra a HVS adekvát válaszokat tudjon adni.

Tehát az új kihívásokra adandó új válaszokra, vagy a továbbra is fennálló problémákra való hangsúlyosabb odafigyelés a célja az intézkedések átfogalmazásának vagy újjal való helyettesítésének és a hozzájuk kapcsolódó forrásallokáció felülvizsgálatának, átalakításának.

A Vezetői összefoglaló részeként ennek általános, rövid ismertetésére, a 2.4 fejezetben részletes kifejtésre van lehetőség.

1.4 A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők

A nyilvánossági intézkedések rövid összefoglalójában ki kell térni arra, hogy milyen módon hirdették meg a HVS felülvizsgálatban való részvétel lehetőségét, milyen számban, mennyi résztvevővel került sor fórumokra, összesen mennyi projektötlet érkezett be, és a javaslattevők között milyen arányban voltak civil szervezetek és egyéb vidéki szereplők.

1.5 A HVS felülvizsgálat során elfogadott módosítások

A HVS felülvizsgálat során elfogadott módosításokat rögzíteni kell, majd be kell sorolni őket a főbb célkitűzések alá (nem az intézkedések!) az arra való utalással, hogy ezek a módosítások a változások tükrében milyen módon járulnak hozzá a Jövőkép megvalósulásához.

2 Helyzetelemzés

2.1 A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése

Ebben a fejezetben a térség általános jellemzőit, környezeti állapotát, a földhasználati módokat, földrajzi jellemzőit, demográfiáját, a gazdasági és társadalmi környezet leírását kell megjeleníteni. Az egyes témakörökön belül a következőkre kell kitérni.

- **A térség általános jellemzői:** Terület / lakosságszám / főbb környezeti, gazdasági, társadalmi problémák, kihívások, tendenciák;
- **A térség környezeti állapota, földrajzi jellemzői, földhasználati módok:** Elhelyezkedés / térség jellege, település szerkezete / védett területek / főbb környezeti problémák / főbb területhasználati módok (pl. szántó, erdőgazdálkodás, védett terület, ipari hasznosítású területek, egyéb.) ;
- **Demográfiai helyzet:** lakosságszám, korszerkezet, aktív népesség, lakosság összetételének, számának változása, lakosság a városokban, községekben, hátrányos besorolású településeken, kisebbségek;
- **Gazdasági környezet:** Fő gazdasági ágak, tevékenységek, foglalkoztatók, infrastruktúra / hagyományos gazdasági ágak és a változás irányai / munkanélküliség (aránya és okai a térségen belül);
- **Társadalmi környezet:** Civil szervezetek, közösségi élet / társadalmi aktivitás / munkanélküliség / szolgáltatások / hátrányos helyzetű csoportok / hagyományok;

A Helyzetelemzés minden alfejezetében összegezni kell a legfontosabb problémákat és lehetőségeket, amelyek a HVS fejlesztési célkitűzések meghatározásában szerepet játszottak.

Terjedelme legfeljebb 4-5 oldal.

2.2 A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség

A HVS tervezésekor és végrehajtása során a LEADER Helyi Akciócsoport által megvalósított közösségépítő tevékenység és a HVS megvalósításában részt vevő stratégiai partnerek és a velük való viszony ismertetése szükséges abból a szempontból, hogy a partnerség milyen módon járulhat hozzá a HVS-ben megfogalmazott jövőkép megvalósulásához.

Terjedelme: legfeljebb 1-1,5 oldal.

2.3 A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése

A HVS megvalósítása során elért eredményeket át kell tekinteni a kitűzött célok vonatkozásában. Ez a fejezet számba veszi a prioritásonként/fő célkitűzéseken belül elért eredményeket, valamint utal a célkitűzések eléréséhez szükséges további lépésekre. Egyfajta rövid előrehaladási jelentésként is értelmezhető, amely számszerű és szöveges értékelési részt is tartalmaz.

Terjedelme: legfeljebb 3-4 oldal.

Példa:

„A térség hagyományaira épülő turisztikai fejlesztések célkitűzésen belül a „történelmi emlékhelyeket és természeti ritkaságokat összekötő tematikus útvonal kialakítása” intézkedésben a HVS megvalósítása során a célul kitűzött 60km hosszú útvonalból 40km feltérképezése és az adatok digitális feldolgozása megtörtént. 5 település vidéki turizmusban érintett szereplői kaptak támogatást a kapcsolódó szolgáltatás fejlesztésre. A térképek és marketing anyagok elkészítésére további forrás elkülönítése szükséges.”

VAGY

„A térség vállalkozásainak fejlesztése a megújuló energia hasznosítás érdekében célkitűzésben meghatározott 5 vállalkozás mintaértékű beruházásának támogatására szolgáló forrás felhasználása alacsony volt. Két vállalkozás pályázott sikeresen erre a forrásra. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján az eszközbeszerzés elemet kell erősíteni, valamint külön intézkedést kell indítani a helyi megújuló nyersanyagok előállítására, felhasználókhoz való eljuttatására, térségen belüli felhasználásának erősítésére.”

VAGY

„A térségi hagyományok megőrzése célkitűzésen belül a helyi hagyományőrző egyesületek hagyományos eszközök, díszletek, egyéb beszerzésére és megjelenési lehetőségeik bővítésére megfogalmazott intézkedés keretében a megcélzott 10 kedvezményezett mindegyike sikeresen pályázott. A célkitűzésen belül erre alapozva szükséglet mutatkozik a hagyományok turisztikai marketing részeként történő hatékony megjelenítésére, illetve a hagyományos játékok katalógusának összeállítására, rendezvényeken való bemutatására.”

2.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága

Ebben a fejezetben egyrészt azon változásokat kell ismertetni, amelyek a térségben vagy a hazai, illetve nemzetközi környezetben bekövetkezett környezeti, gazdasági, társadalmi vagy politikai folyamatok következményeként jöttek létre, és amelyek a HVS első változatának tervezésekor fennálló állapothoz képest új intézkedések bevezetését indokolják.

Másrészről, a HVS első változatának végrehajtása is eredményezhet olyan változásokat, amelyek indokolják annak felülvizsgálatát. A felülvizsgálat magában foglalhatja új célkitűzések, új intézkedések megfogalmazását is, valamint a hozzájuk kapcsolódó forrásallokáció átrendezését. A források átcsoportosítása egyben az intézkedések egymáshoz viszonyított fontosságát is jelzi.

Összegzésül: a HVS felülvizsgálat indokoltságának bemutatása során utalni kell a főbb változásokra, valamint a források felhasználásaként előállt eredményekre és azokból következő forrásátcsoportosítási igényre.

2.5 SWOT elemzés

Az Erősségek-Gyengeségek-Lehetőségek-Fenyegetések megfogalmazása, elemzése.

- Az Erősségek olyan tényezők, adottságok, amelyekre építve a térség fejlesztésének irány szabható.
- A Gyengeségek olyan tényezők, adottságok, amelyek a térség fejlesztését visszafoghatják. Tulajdonképpen kijelölik azokat a területeket, amelyeket nem szabad figyelmen kívül hagyni a térség fejlesztése során.
- A Lehetőségek olyan külső tényezők, amelyekre közvetlen befolyással nem lehetünk, de kedvező tendenciákat jelentenek, ezért az erősségek kihasználásának irányát jelentik.
- A Veszélyek olyan külső korlátok, negatív tényezők, amelyeket nehéz befolyásolnunk, ezért a fejlesztések során alkalmazkodnunk kell hozzájuk, befolyásolásukra korlátozott a lehetőség.

A SWOT készítésekor nem sorolhatunk fel minden létező erősséget, gyengeséget, lehetőséget, és veszélyt, elegendő azokra a főbb tényezőkre korlátozni a figyelmet, amelyek a HVS fő célkitűzései szempontjából fontosak. Fontos az egyes tényezők rangsorolása, valamint a közöttük levő kapcsolódások felismerése.

Példa egy egyszerű SWOT táblázatra:

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> - A térség természeti adottságai kedveznek a vízi turizmusnak és a megújuló energia hasznosításnak - Helyi termékekkel kapcsolatos kezdeményezések - Gazdag helyi történelem és hagyományok - Két nagyobb város is a helyi akciócsoport területén belül található 	<ul style="list-style-type: none"> - A térség természeti adottságainak kiaknázására nem elegendő turisztikai infrastruktúra, helyi tudásszint - A helyi termékekkel kapcsolatos kezdeményezések elszigeteltek, az összefogás nem jellemző - A fenntartható, környezetbarát gazdálkodással kapcsolatos tapasztalatok hiánya - Hiányos tömegközlekedési hálózat
Lehetőségek	Fenyegetések
<ul style="list-style-type: none"> - Támogatott vidékfejlesztési és területfejlesztési beruházások - A térségben elindult, tervezett hagyományerősítő kezdeményezések, rendezvények, civil összefogás - A térség településein jellemző önkéntes munka, kezdeményezések - Növekvő belső piaci igények a helyi előállítású élelmiszerekre - A közeli nagyváros, mint felvevő piac szerepének erősödése 	<ul style="list-style-type: none"> - A LEADER pályázatokkal kapcsolatos csökkenő pályázói aktivitás - A hátrányos helyzet újratermelődése - A fiatalok elvándorlása a térségből folytatódik - A biodiverzitás csökkenése - földterületek termelésből való kiesése (gazdálkodók felhagynak a termeléssel, nincs gazdaságátadás)

3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

3.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

A HVS Jövőképe az az általános célrendszer, amelynek elérését a HVS-ben megfogalmazott intézkedések megvalósulása segíti elő. Felfogható olyan célállapotnak is, amely a térség legfontosabb kihívásaira adott válaszok eredményeképpen áll elő, és amelyre a HVS megvalósítása során a Helyi Akciócsoport és a helyi szereplők folyamatosan törekednek.

A Jövőkép a térség olyan ideális állapotát írja le, amelynek elérésére és fenntartására törekedni kell. Például:

„2013-ra a térség civil szervezetei, vállalkozói, és állami szervei közötti együttműködés és integráció olyan szintjét érjük el, amely lehetővé teszi minél több egyéni és közösségi kezdeményezés ösztönzését és támogatását a térség gazdasági és társadalmi fejlődése érdekében.”

VAGY

„2013-ra a térség természeti adottságaira és hagyományaira épülő fejlesztésekkel elindul a megújuló energia potenciál felhasználása, a térségbe látogatók száma növekszik, és a helyi adottságokra épülő élelmiszerek előállítására helyi munkaerő alkalmazásával történik, amivel a térség belső gazdasági integrációs szintje és függetlensége erősödik.”

A Jövőkép megfogalmazása utal a legfontosabb kihívásokra és kitörési lehetőségekre, amelyeket röviden ismertetni szükséges. **A Jövőkép fejezet terjedelme legfeljebb 1 oldal.**

3.2 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez

A HVS kapcsolódásának a térség szükségleteihez annak minden szintjén igazolhatónak kell lennie, kezdve a Jövőképtől a HPME-ig. Ebben a fejezetben a Fő célkitűzések szintjéig kell ismertetni a főbb kapcsolódási pontokat, utalva a Helyzetelemzés megállapításaira.

A térségre vonatkozó egyéb fejlesztési tervekhez való kapcsolódás, azok figyelembe vétele is itt ismertetendő.

3.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései

A Főbb célkitűzések a Jövőképben már utalás szintjén megjelennek és a térségben lévő főbb kihívásokra adott válaszokat általánosan fogalmazzák meg.

Például:

1. Célkitűzés: A helyi közösségek, közösségi kezdeményezések erősítése
2. Célkitűzés: A hátrányos helyzetű települések bekapcsolása a térség gazdasági életébe
3. Célkitűzés: A hátrányos helyzetű csoportok és eltűnőben lévő hagyományok integrálása a térségen belüli együttműködésekbe a fiatalok bevonásával
4. Célkitűzés: A természeti környezet fenntartható hasznosítása a turisztika és a megújuló energia előállítására

Minden egyes célkitűzés esetében szükséges megmagyarázni, hogy a térség Helyzetelemzésben azonosított fejlesztési szükségletei közül melyikhez és milyen módon kapcsolódik. Továbbá ki kell térni arra is, hogy az adott célkitűzés alá mennyi és milyen jellegű intézkedés kerül besorolásra (itt nem szükséges az intézkedések részletes ismertetése!).

Például:

„4. Célkitűzés: A természeti környezet fenntartható hasznosítása a turisztika és a megújuló energia előállítására. A térség erdőinek 60%-a jelenleg turisztikai szempontból kihasználatlan, sem túraútvonal, sem tanösvény jelleggel hasznosításukra nem került sor. A tervezett túraútvonalak mentén található holtfa értékes megújuló energia forrás lehet. A célkitűzéshez sorolt intézkedések a túraútvonalak kijelölését és létrehozását, a nyersanyag begyűjtését, valamint a térségen belüli hasznosítás integrációját célozzák meg.”

3.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia intézkedései

A HVS tervezésekor folyamatosan figyelemmel kell lenni a fenntarthatóság és az esélyegyenlőség elveire (Fenntarthatósági alapelvek c. melléklet). Ez vonatkozik a célkitűzések és intézkedések szintjére egyaránt. A HVS-ben megfogalmazandó intézkedések az ún. HPME (Helyzet-Probléma-Megoldás-Eredmény) struktúrát követik.

Minden megoldási javaslat megfogalmazásakor fontosnak tartjuk átgondolni a mellékletben felsorolt gazdasági, társadalmi, és környezeti fenntarthatósági szempontokat, amelyek közvetlenül (például:

szélhajtású öntözőrendszerek kiépítése, csökkentett növényvédőszer használat támogatása, stb.) vagy közvetve határozzák meg egy HPME tartalmát.

A HVS-ben felírt HPME-k a következő két csoportra oszthatóak:

1. A forrásallokációban forrással valóban párosított HPME-k
2. Forrással nem párosított, de tartalmilag a HVS szempontjából fontos HPME-k

A 2. típusba tartozó HPME bármely ÚMVP vagy egyéb ERFA, ESZA, illetve más forrásra felírható, amennyiben a HACS által a forrásallokáció szintjén is ellenőrzött LEADER vagy III. tengelyes intézkedéshez való kapcsolódását fontosnak tartják.

A LEADER-ben összesen 10 HPME írható fel, amelyből legfeljebb 4 db kis értékű fejlesztések támogatását célozza (maximum a teljes forrás allokáció 10%-a értékében!), és legfeljebb 2 db HPME lehet komplex fejlesztést támogató.

A HPME-k tervezésekor valósulhat meg legnagyobb mértékben a HVS komplex terv jellege, mivel az itt ismertetett HPME struktúra jut legközelebb tervezési hierarchia tekintetében a már megvalósítható projektek szintjéhez (de semmiképpen nem egyezik meg azzal). Ennek megfelelően a HPME-hez két irányból lehet közelíteni:

- a) a fő célkitűzések szintjéről, azaz a tervezési hierarchia általánosabb fejlesztési területeket leíró szintjeiről,
- b) a helyi projektötlet gyűjtésből integrálva, azaz a helyi igények konkrét megfogalmazásai alapján.

A valós folyamat a két irányból érkező igények harmonizálása, a HVS intézkedésben való leképezése.

Az ÚMVP intézkedéseit tekintve HPME fogalmazható meg és forrás allokálható a következő intézkedésekre:

III tengely:

- Falumegújítás és fejlesztés (ÚMVP 5.3.3.2.2.)
- A vidéki örökség megőrzése és fenntartható fejlesztése (ÚMVP 5.3.3.2.3)

LEADER

- A helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósítása (ÚMVP 5.3.4.1.)
  - o 411, 412, 413 prioritások

Az ÚMVP intézkedéseit tekintve HPME fogalmazható meg, de a jelenlegi felülvizsgálat során (2011.) forrás NEM allokálható a következő intézkedésekre:

- Területközi és nemzetközi térségek közötti együttműködés (ÚMVP 5.3.4.2)
- Mikroállalkozások létrehozása és fejlesztése (ÚMVP 5.3.3.1.2)
- A turisztikai tevékenységek ösztönzése (ÚMVP 5.3.3.1.3)

Az ÚMVP LEADER tengelyéhez kapcsolódóan az előző szakaszban felsorolt fejlesztési témákhoz megfogalmazott HPME-eket a következő **jogcímcsoportok**ba is be kell sorolni.

- a) LEADER közösségi célú fejlesztés,
- b) LEADER vállalkozási alapú fejlesztés,
- c) LEADER rendezvény,
- d) LEADER képzés,
- e) LEADER tervek és tanulmányok.
- f) LEADER komplex fejlesztés.

Az utolsó **jogcímcsoporttal** kapcsolatban a következő kiegészítésre van szükség:

Komplex projekt: A 'komplex projekt' a LEADER elvek legmagasabb szintű, legerősebb érvényesítését teszi lehetővé több résztvevő együttműködésével megvalósítandó, több jogcímet igénybevevő projektek együttes, koordinált, közösen tervezett megvalósításával. A komplex projekt az a)-e) pontban meghatározott 5 jogcím közül legfeljebb **két** jogcím kombinációja.

Példa egy komplex projektre: ökolgazdálkodás megvalósítása

„Szedd magad” program, környezettudatosságot erősítő oktatások, s ezekhez kis oktatóterem kialakítása, lovaskocsi járat a falu buszmegállójából a gazdaság bejáratáig, gazdaságon belüli szálláshely, eligazító táblák, a szomszédos erdőgazdaság/lovasközpont/víziturizmussal érintett táborhely közötti kerékpáros/túra útvonal kiépítése, a szomszédos kiserdő rendben tartása, biogazda oktatócsomag, más biogazdálkodókkal való együttműködés.

- a. Látható, hogy az alapprojekt (földterület – gazdálkodó – gazdaság fejlesztése) kivételével bármelyik elem önállóan is ráépíthető az alapra, a projektötletek összessége közös tervezésének és megvalósításának komoly szinergikus hatása van, és a kockázat minimalizálható, viszont széles kedvezményezett kör bevonását, a közöttük való együttműködést igényli.
- b. Az ilyen komplex projekt megvalósítása munkahelyteremtés szempontjából is kedvezőbb, valamint csökkenti a helyi közösség külső befektetőktől való függését.
- c. A fenti példát tekintve, a komplex projektként való megvalósítás az alap-projekt fenntarthatóságát is erősíti.
- d. A fenti komplex projekt egy már megvalósított alapfejlesztésre is építhető, úgy, hogy pl a meglévő gazdaság bevezet egy „Szedd magad” programot (közösségi célú fejlesztés) és egy hozzá kapcsolódó képzési modult (képzés jogcím).

A HPME kötelező elemei

- A HPME ÚMVP LEADER jogcímhez rendelése: Minden HPME-t kötelezően be kell sorolni az alábbi LEADER (ÚMVP szerinti) témakörökhöz:
  - o Versenyképesség (411)
  - o Környezet/földgazdálkodás (412)
  - o Életminőség/diverzifikáció (413)
- A HPME jogcímhez rendelése
- A HPME-hez rendelt forrás meghatározása
- A HPME HVS célkitűzéshez rendelése: Minden HPME-t be kell sorolni a HVS megfelelő célkitűzéséhez.
- A HPME kódolása a célkitűzésnek megfelelően például, „A” célkitűzéshez tartozó 1. HPME „A1”.
- A HPME felépítése:
  - o Helyzet/Adottság: A térség vagy fejleszteni kívánt terület valamely állapota, mely a Helyzetelemzésből levezethető.
  - o Probléma/Lehetőség: A Helyzet/Adottság eredményeképpen előálló probléma/lehetőség, melyre a Megoldási javaslat épül.
  - o Megoldás: A támogatni kívánt fejlesztés tényleges leírása, melynek eredményeképpen a Probléma megszűnése vagy a Lehetőség jobb kiaknázása várható.
  - o Eredmény: Olyan minőségi és számszerűsíthető változás, amely a Megoldási javaslat támogatása eredményeképpen következik be, és a Jövőképhez közelebb állapotot eredményez.
- Érintett települések köre

Mindegyik elem felírásakor törekedni kell arra, hogy az megfelelő részletességű legyen (hivatkozás a helyzetelemzés adataira, érintett települések köre, számszerűen meghatározott hatások/eredmények).

A HPME és a célterület közötti összefüggés

A HPME a HVS hierarchiában legalacsonyabb, azonban a konkrét fejlesztési megoldás megfogalmazását tekintve legfontosabb szintje. A HPME a Vidékfejlesztési Minisztérium által megjelentetett LEADER jogcímrendelet alapján összeállított HPME katalógusban szereplő célterület alapját képezi. A célterületek tervezése során a HPME kiegészül az elszámolható költségek listájával és egyéb, a pályázatok értékelését szolgáló kritériumokkal.

3.5 Forrásallokáció

A források allokálása az egyes intézkedések (HPME) szintjén történik meg, mivel ezen a szinten döntenek a helyi stratégiát tervezők arról, hogy az egyes intézkedések egymás viszonylatában milyen fontosságúak.

A LEADER vonatkozásában fontos követelmény, hogy a b) vállalkozási alapú fejlesztésre allokált forrásoknak el kell érniük a LEADER HPME-kre allokált **források minimum 45%-át** (beleértve a vállalkozási alapúnak kódolt kis értékű HPME-t is!).

A kis értékű HPME-kre allokált forrás nem haladhatja meg a teljes **HVS allokáció 10%-át**.

A Forrásallokáció számításához szükséges táblázatot az IH küldi meg a LEADER Helyi Akciócsoport részére.

Alább bemutatunk egy példát egy hibás és egy helyes forrásallokációra.

Magyarázat a jogcímekhez:

- közösségi célú
- vállalkozási alapú
- rendezvény
- képzés
- tervek és tanulmányok
- komplex fejlesztés

Helytelen, mivel

- a gazdaságfejlesztési arány (vállalkozási alapú HPME-k értéke) nem éri el a 45%-ot,
- valamint a kis értékű HPME értékének aránya meghaladja a 10%-ot.

II. CÉLKITŰZÉSEK	A		B			C			D			
III. INTÉZKEDÉSEK (HPME)	A1.	A2.	B1.	B2.	B3	C1	C2	C3	C4	D1		
HPME besorolása (HVS jogcím szerint)	a)	a)	c)	e)	f)	b)	d)	c)	f)	d)		
Gazdaságfejlesztési?	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1 Darab	
Kis értékű HPME?	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	4 Darab	
HPME-hez sorolt forrás	20	10	5	4	4	25	12	15	2	3	100 Összesen	
Ellenőrzés (gazdaságfejlesztési arány)	0	0	0	0	0	25	0	0	0	0	25 NINCS RENDBEN	Min. 45%
Ellenőrzés (kis értékűként arány)	0	0	0	4	4	0	0	0	2	3	13 NINCS RENDBEN	Max. 10%

Helyes, mivel

- a gazdaságfejlesztési arány (vállalkozási alapú HPME-k értéke) meghaladja a 45%-ot,
- valamint a kis értékű HPME értékének aránya nem haladja meg a 10%-ot.

II. CÉLKITŰZÉSEK	A		B			C			D			
III. INTÉZKEDÉSEK (HPME)	A1.	A2.	B1.	B2.	B3	C1	C2	C3	C4	D1		
HPME besorolása (HVS jogcím szerint)	a)	a)	c)	e)	f)	b)	d)	c)	f)	d)		
Gazdaságfejlesztési?	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1 Darab	
Kis értékű HPME?	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	3 Darab	
HPME-hez sorolt forrás (m Ft)	15	5	5	4	4	46	6	10	2	3	100 Összesen	
Ellenőrzés (gazdaságfejlesztési arány)	0	0	0	0	0	46	0	0	0	0	46 RENDBEN VAN	Min. 45%
Ellenőrzés (kis értékűként az összeg aránya az összeshez)	0	0	0	4	4	0	0	0	2	0	10 RENDBEN VAN	Max. 10%

4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiával kapcsolatos intézkedések

4.1 Nyilvánossági intézkedések, projektötlet-gyűjtés

Ebben a fejezetben kell ismertetni a HVS tervezés/felülvizsgálat folyamatában megvalósított nyilvánossági intézkedéseket. Ezek közé tartozik a konzultációs, projektötlet beadási lehetőség meghirdetése, a tervezői csoport/HACS által rendezett fórumok, egyeztetések rövid összefoglalója, valamint a HVS Helyi Akciócsoport tagság általi elfogadásának leírása.

A nyilvánossági intézkedésekkel kapcsolatban az IH által kiadott, a vonatkozó HVS tervezési/felülvizsgálati időszakra vonatkozó közlemény rendelkezik.

4.2 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia végrehajtása

Ebben a fejezetben kell ismertetni a LEADER helyi akciócsoport eddigi és tervezett működését és azt, hogy az adott működési mód milyen módon járul hozzá a HVS megvalósításához, valamint a térségi szereplők ösztönzéséhez.

Be kell mutatni a pályázókat segítő projektgenerálási és szaktanácsadási feladatok térségi szintű megvalósítását és szervezeti rendszerét is.

A LEADER-szerű működés feltételei:

- terület alapú, multi-szektorális, integrált stratégiák alkalmazása, amelyek célja a helyi gazdasági potenciál egészének hasznosítása,
- alulról jövő kezdeményezések felkarolása,
- a helyi lakosság aktivizálása, bevonása a fejlesztési folyamatokba,
- kapcsolatteremtés, élő kapcsolatrendszer és együttműködés kialakítása a vidéki térségek között a megszerzett tudás és tapasztalatok közös hasznosítása végett,
- az innováció növelése,
- a helyi partnerség erősítése.

A LEADER helyi akciócsoportok felépítésének biztosítania kell a térség közösségei és gazdasági szerveződései érdekeinek megfelelő hatékony képviseletét. A jogi személyiségű szervezet választott formájának biztosítania kell a végrehajtáshoz és folyamatos fejlesztéshez szükséges átlátható, nyilvános működés lehetőségét.

5 Mellékletek

(Az alábbi mellékletek kötelezően csatolandók a HVS-hez.)

5.1 A HVS felülvizsgálat során végzett tevékenységek

Egyeztetések számát, a helyszíneket, résztvevők számát, és egyéb kiegészítő információk listászerű, rövid ismertetését tartalmazza a fejezet, amelybe beletartoznak a HVS elfogadására meghirdetett HACs gyűlésre vonatkozó információk is.

5.2 Pénzügyi táblázatok, forrásallokáció

5.3 A nyilvánossági intézkedésekre vonatkozó igazoló dokumentumok

5.4 Térképek (a térség természeti, egyéb adottságait bemutató térképek)

5.5 Táblázatok (statisztikai adatok összefoglaló táblázatai)

5.6 A térségre vonatkozó egyéb stratégiák listája

5.7 Fenntarthatósági alapelvek

A HVS általános értékei

Helyi fenntarthatóság: Járuljon hozzá a helyi fenntarthatósághoz, azáltal, hogy nemzeti kincsként kezeli az ország egyedülálló mezőgazdasági és természeti adottságait, továbbá segítse a térség termék és nyersanyag, energia behozatal kiváltását;

Globális fenntarthatóság: Járuljon hozzá a globális fenntarthatósághoz, különösen az éghajlatváltozás megelőzése, a biológiai sokféleség megőrzése, valamint a vízkészletek és a talaj megóvása terén;

Ökoszociális vidékfejlesztés: Segítse elő a földhasználat strukturális problémáinak megoldását és a környezetkímélő, természet-megőrző mezőgazdasági szerkezetváltást;

Vonzó vidéki világ: Segítse elő a vidéki életmód javítását, erősítse a vidék megtartó- és vonzerejét, segítse elő a vidék Magyarország megismertetését;

Értékkörző, diverzifikált gazdálkodás: Segítse elő a vidéki életmód, kultúra és hagyományok sokféleségének megőrzését, biztosítsa a kulturális örökség részét képező építészeti, régészeti, néprajzi, településszerkezeti és táji értékek fennmaradását, óvja meg a vidék biológiai sokféleségét és relatíve jó környezetállapotát;

Gondosság és önzetlenség: Biztosítsa a „jó gazda gondossága” elvének az érvényesülését, de nem sértheti más közösségek (pl. az érintett területekkel szomszédos térségek) értékeit és érdekeit, nem vezethet a területi különbségek növekedéséhez;

Etikus működés: Elő kell segítenie az egészséges termékek előállítását, állatjóléti tevékenységet és az etikus termelés és kereskedés kereteinek kialakulását;

Tudatos élelmiszertermelés és fogyasztás: Segítse elő az élelmiszer termékekkel kapcsolatos fogyasztói magatartás javítását és a fenntartható fogyasztási szokások elterjesztését.

A HVS-ben megjelenő környezeti szempontok

Természetmegőrző vidékfejlesztés: Egyértelműen támogatnia kell a természeti értékek, a biológiai sokféleség, a genetikai állomány és a természetes térszerkezet megőrzését;

Ökológus vidékfejlesztés: A gazdálkodási tevékenységek, valamint a föld- és tájhasználat során az erőforrás-igény és környezethasználat vegye figyelembe a környezet korlátozott eltartó-képességét és a helyi természeti adottságokat;

Szennyezés megelőzés, minimalizálás: Törekedjen a szennyezések és a hulladékok kibocsátásának megelőzésére, illetve ahol ez nem lehetséges, e kibocsátások minimalizálására (a helyi környezetet csak az eltartó-képességéig terheli);

Tovagyűrűző negatív hatások minimalizálása: Mérsékelnie kell a mezőgazdaság okozta kedvezőtlen környezeti hatásokat; különösen nem erősítheti az elsivatagosodás, az éghajlatváltozás, a szélsőséges vízjárás, a talajpusztulás kedvezőtlen környezeti hatásait, továbbá nem vezethet a különböző környezeti rendszerek közötti szennyezés-átterhelésekhez;

Dematerializáció: A felhasznált ipari nyersanyagok (pl. műtrágya, növényvédő szer, agrotechnika) és energiahordozók mennyiségét, a szállítási és raktározási igényeket minimalizálni kell;

Újrahasznosítás: Az intézkedéseknek elő kell segíteniük a szennyvizek, a hígtrágyák és a hulladékok, mezőgazdasági melléktermékek újrahasznosítását;

Takarékosság a kimerülő készletekkel: A meg nem újuló természeti erőforrások és lételemelek igénybevételét minimálisra kell szorítani;

Értékvédő gazdálkodás a megújuló erőforrásokkal: A feltételesen megújuló természeti erőforrások és környezeti elemek készleteit, állapotát és önszabályozó képességét fenn kell tartani és ezeket csak megújuló képességük mértéke és üteme figyelembevételével lehet igénybe venni;

Ágazati integráció: Segítse elő a fenntartható közlekedéspolitikát, fenntartható energiapolitika, az ökológiai szemléletű tájgazdálkodás érvényre juttatását.

A HVS-ben megjelenő gazdasági szempontok

Prosperáló vidéki gazdaság: Segítse elő a magas hozzáadott értéket előállító gazdálkodást, a mezőgazdasági ágazat tőkehiányának mérséklését, a gazdálkodás stabilitását és kiszámíthatóságát;

Integrált termékpolitika: Segítse elő az integrált termékpolitika érvényesülését azáltal, hogy a termelői és fogyasztói mintázatok átalakításának iránya az anyag és energia intenzív termékek és szolgáltatások körétől, az anyag és energia szegény, inkább tudás és kultúra alapú termelés és fogyasztás irányába mutasson;

Decentralizált vidékfejlesztés: Nem vezethet a mezőgazdasági vállalkozások indokolatlan koncentrációjához, és elő kell segítenie a vállalkozások sokszínűségét, verseny-egyenlőségét;

„Termelj helyben, fogyassz helyben”: Segítse elő a helyi piacra jutást, a közösségi önellátást, támogassa a helyi élelmiszer-termelést és forgalmazást;

„Dolgozz helyben”: Segítse elő a helyben foglalkoztatást, a helyi kisvállalkozások fejlődését, a családi, kisközösségi gazdálkodási formák elterjesztését, támogassa a falusi életmódot, a hagyományokon alapuló megélhetési formák térnyerését;

Minőségi termékek, innováció: Segítse elő a mezőgazdaságban az innovációt, az innovatív gazdálkodási technikák elterjesztését és a minőségi agrártermelést;

Diverzifikált vidéki termék kínálat: Segítse elő a sajátos értékesítésű, egyedi minőségű termékek (pl. hungarikum) előállítását;

Térségen belüli termelési együttműködések: Erősítse a térségen, településen belüli termék feldolgozási láncolat kialakítását, a termelők, gyártók egymásközi kereskedelmi kapcsolatainak javítását.

A HVS-ben megjelenő társadalmi szempontok, kritériumok

Helyi ökoszociális érdekelttség és társadalmi felelősség vállalás: Segítse elő, hogy az erőforrások használata felelősségtudatos körülmények között történjen, és a helyi közösségek érdekeit szolgálja.

Társadalmi méltányosság: Járuljon hozzá a vidéken élők megélhetésének javításához, a szegénység leküzdéséhez, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkózásához;

Tudásalapú vidékfejlesztés: Segítse elő a mezőgazdaságban dolgozók képzését, hozzáférését az információhoz és a tudáshoz, segítse a gazdálkodást támogató helyi szellemi kapacitások, szolgáltatások kiépítését;

Társadalmi kohézió: Segítse, hogy a vidéki közösségek kitalálják saját jövőképüket, identitásukat, továbbá támogassa a térségek, települések társadalmi probléma importjának kikerülését (pl. városról kiköltözők vidéki szegregációja);

Szolidaritás, területi kohézió: Segítse elő az élelmiszertermelő és fogyasztó egymásra utaltságának felismerését, valamint a gazdaközösségek és a helyi társadalom kapcsolatának javítását;

Nemzedékek közötti igazságosság és társadalmi esély egyenlőség: Az erőforrások értékvédő, takarékos, hosszú távú szempontokat szem előtt tartó gazdálkodását kell megvalósítani, oly módon, hogy a nők, gyermekek, idősek, fogyatékkal élők esélyegyenlősége is biztosított legyen;

Társadalmi részvétel: Segítse a gazdatársadalom és az érintett helyi közösségek, civil és szakmai szervezetek részvételét a vidékfejlesztési döntésekben, támogassa a vidéki civil társadalom önszerveződését és fejlődését;